

Torneträsks fjällsjö vid Björkliden. Juni.

NORR OM POLCIRKELN

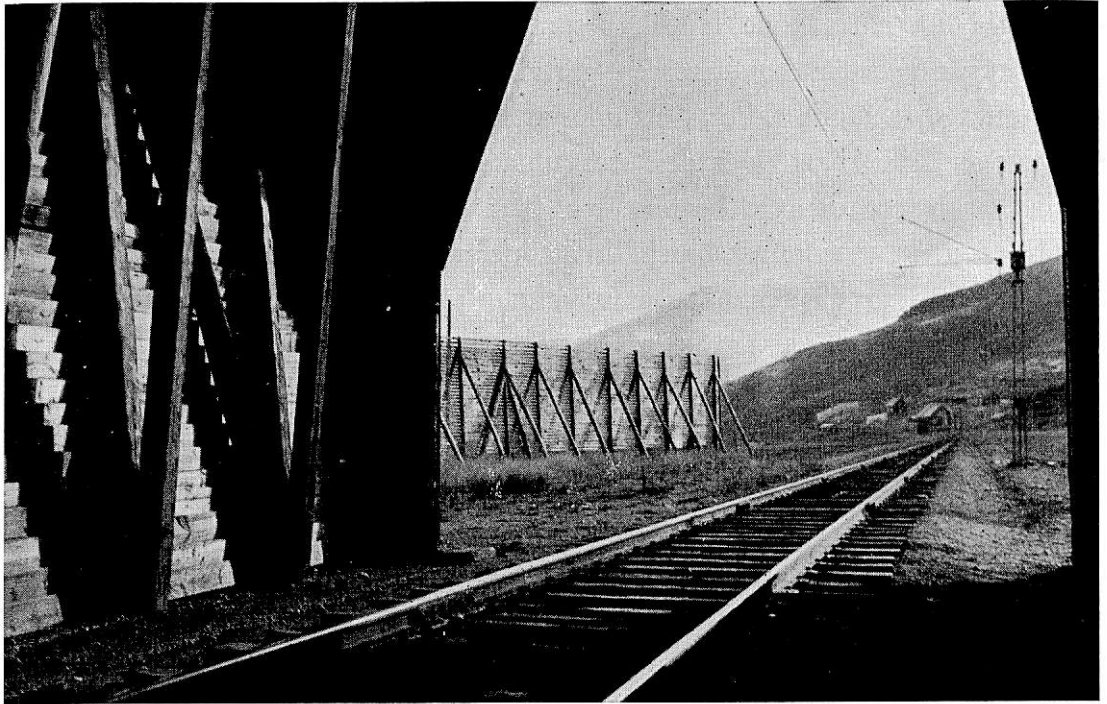
med

SVERIGES NORDLIGASTE

JÄRNVÄG

2. Lapplands outgrundliga väsen undandrager sig skildringskonst. Denna subarktiska värld av evigt brusande vatten, tundra, fjäll, friskhet och frihet förbliver med alla gåtfulla hemligheter anonym.

3. Snögalleri och snöskärmar vid Riksgränsen. September.

Fån Stockholms centralstation avgår två gånger om dagen ett av många vagnar sammansatt tåg, som ilar norrut direkt till nordligaste Lappland, Narvik och Ofotenfjorden vid Atlanten. Det är utrustat med restaurangvagn samt bekväma sitt- och sovvagnar.

Dagtåget är förmånligast. Det ger oss tillfälle att vid fullt dagsljus betrakta det vackra landskapet mellan *Bollnäs* och *Ljusdal* under färden genom *Hälsingland*. Järnvägen följer floden *Ljusnan* i den bördiga, tätt bebyggda dalen, där en konservativ bondeodling sitter i högsätet. Det ljusa, originella landskapet utgör en motsvarighet i Sverige till *Gudbrandsdalen* i Norge. Atmosfären är densamma.

På aftonen befinna vi oss i järnvägsknuten *Ånge*. Sommartid råder ännu dagsljus. Man dröjer till dess man passerat *Indalsälvens* breda

dalgång i det natursköna landskapet mellan stationerna *Ragunda* och *Bispgården*, där konduktören gärna utpekar platsen för det intressanta s. k. Döda fallet. Vid midnattstid, i den kvarstannande skymningen, går tåget över den storvulna Ångermanälven på den väldiga brobyggnaden vid *Forsmo*.

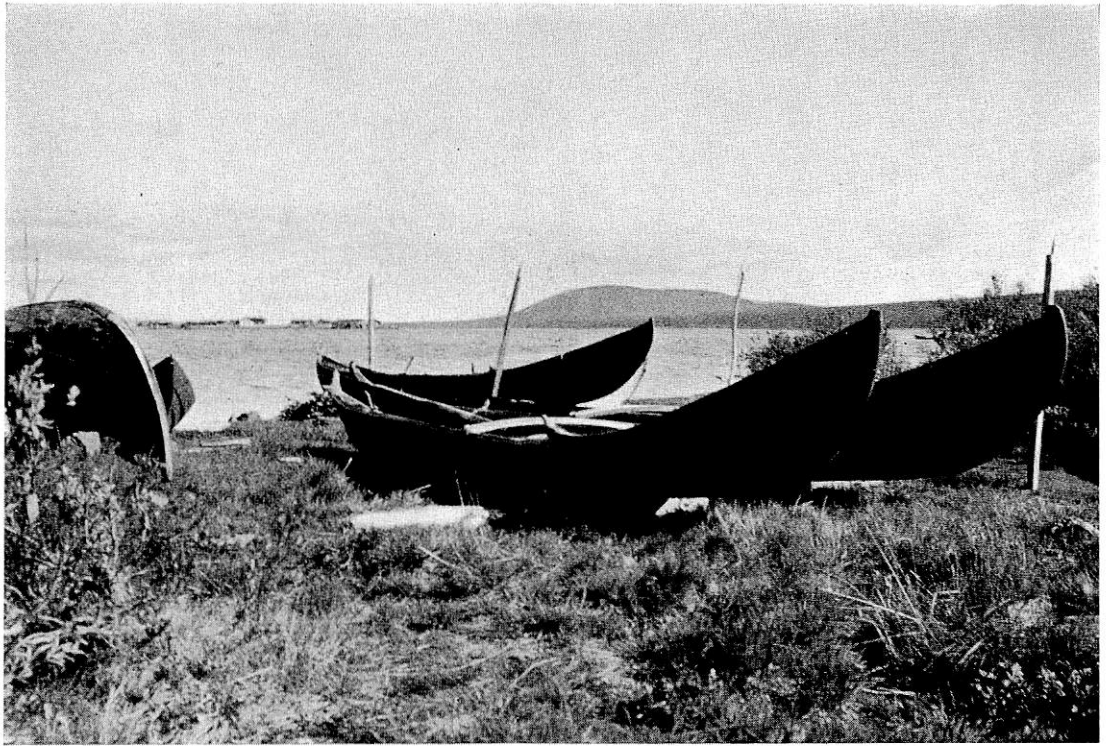
Färden genom de minst innehållsrika delarna av Norrland tillbringar man i sovvagnen. När man vaknar på morgonen ser man låglandet omkring Lule älv. Den flyter bred och lugn omgiven av vidsträckta öppna ängar, på vilka resa sig hundratals gråa hölador. De äro alla byggda på samma sätt med upptill utsvängda väggar. Dessa byggnader karakterisera den gamla jordbruksodling, som bestämmer Bottniska vikens stränder såväl på svenskt som finskt område. Denna kultur följer oss norrut så långt den bofaste jordbrukaren vågar gå.

Uppehållet i *Boden* tillåter oss att i lugn njuta frukosten i järnvägsstationens väl rustade restaurang. Därefter går färden vidare, och vi föras av det elektriskt drivna tåget hastigt den jungfruliga naturen till mötes. Redan på förmiddagen passera vi polcirkeln på 66° 33' nordlig bredd. Främlingarna bruka avlämna sina vykort på järnvägsstationen, som förser dem med poststämpeln *Polcirkeln*. Vid middagstid anlända vi till *Kiruna*, som är ett ansenligt, stadsliknande samhälle.

VIDSTÅENDE BILDER:

Lappland norr om polcirkeln är icke blott gripande natur och nomadens hemland utan också bofast odling. Denna framträder i ytt-ringar av jakt och fiske samt på vissa punkter av jordbruk grundat på vallodling. Höskördarna skapa förutsättningar för bedrivande av boskapskötsel i mindre skala med kor, getter och får. Potatis utgör den viktigaste kulturväxten och lämnar avkastning så långt norrut som i trakten av Kiruna. Betrakta bilderna 4, 5, 6 och 7.

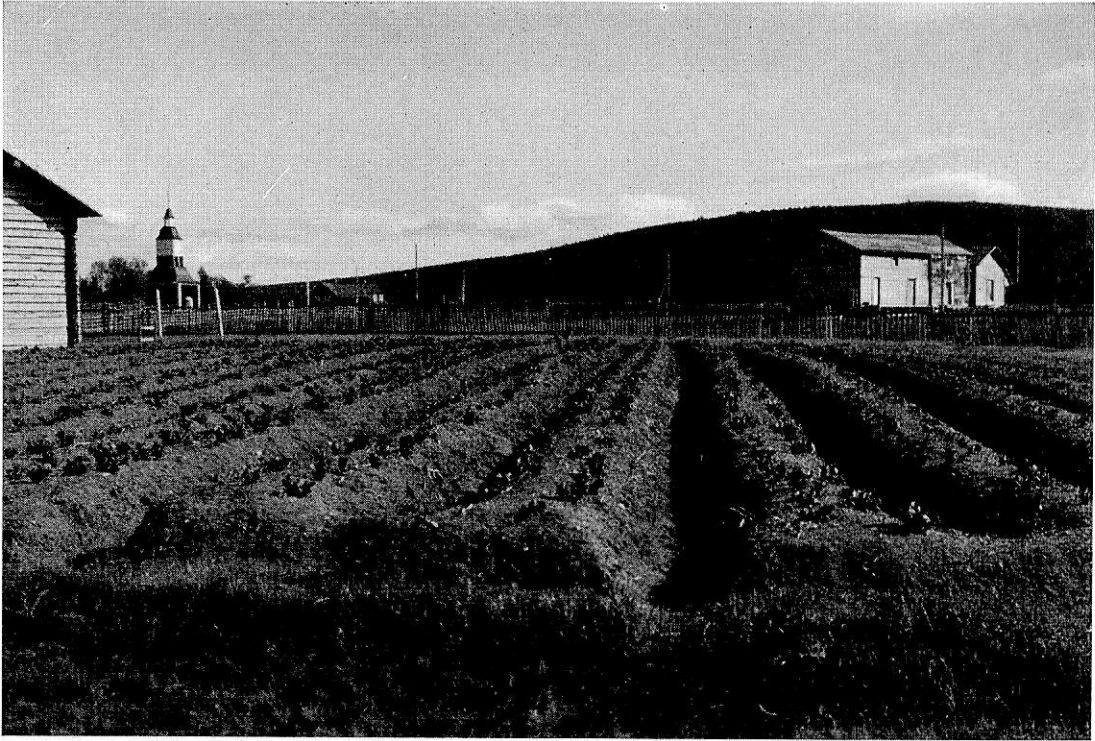

4. Fiskebåtar. Jukkasjärvi, nära Kiruna. Juni.

5. Fiskeredskap. Kurravaara, nära Kiruna. Juni.

6. Potatisodling vid Jukeasjärvi, nära Kiruna. Juni.

7. Flock av getter och får, Kurravaara, nära Kiruna. Juni.

8. Det är ett lekverk att bestiga Luossavaara. Från bergets topp ser man Kiruna i fågelperspektiv samt Kebnekaise, åtta mil avlägset. Juni.

Kiruna

För omkring 40 år sedan utgjorde Kiruna blott ett tillhåll för nomadiserande lappar. Nu är det ett ordnat samhälle med 12.000 invånare. Bakom den hastiga utvecklingen på denna punkt, belägen 160 kilometer norr om polcirkeln, står exploateringen av några av världens största och kvalitativt bästa järnmalmstillgångar. De knyts framförallt till Kiruna, bergmassiven *Kirunavaara* och *Luossavaara*. Malmbrytningen baseras på en omfattande export till Europas industriländer men också till Nordamerika och Australien. Den underlättas av de väldiga kraftkällor, som de lappländska vattenfallen

ställa till förfogande. Den rika tillgången till elektrisk energi underlättar civilisationens framträngande och gör livet på dessa nordliga breddgrader på många sätt behagligare. Den är också en viktig förutsättning för verkställandet av det komplicerade transportarbetet. I detta deltagar järnvägen genom norra Lappland. Genom dess förmedling föres järnmalmen till utskeppningshamnarna Luleå vid Bottniska viken och Narvik vid Atlanten.

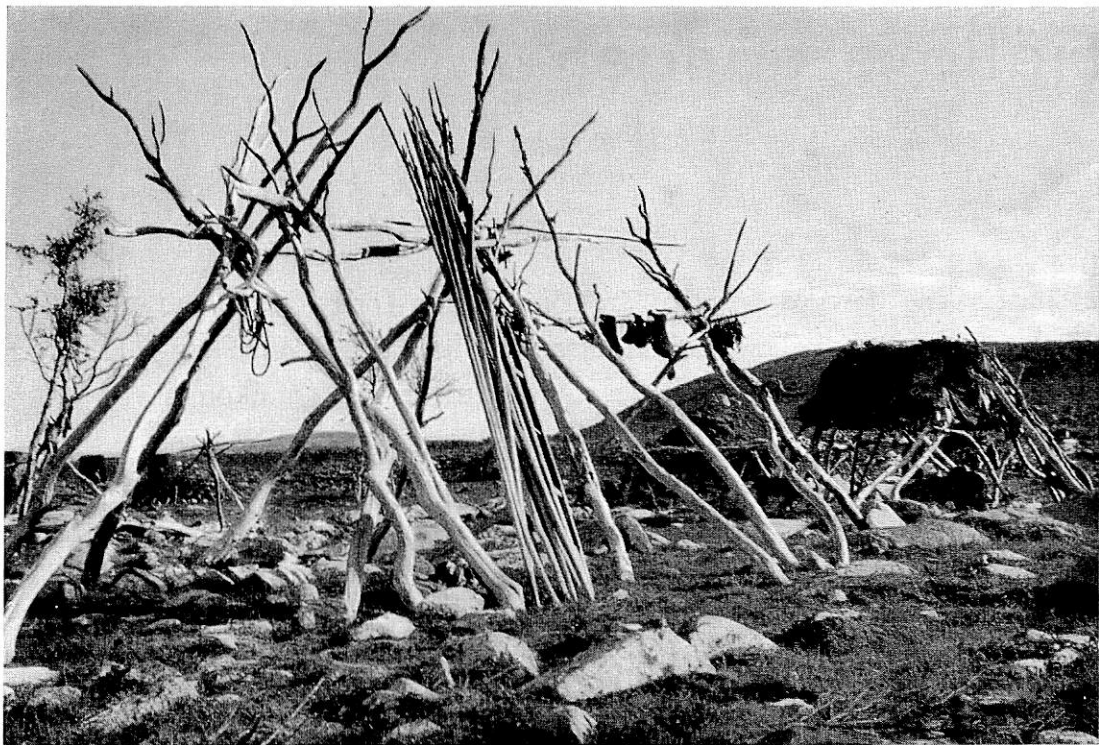
Kiruna existerar på grund av industrien. Orten är nämligen belägen inom fjällregionen och saknar stöd av jordbruk. I mindre skala och under säregna förhållanden bedrivs detta av en till hälften finsktalande bofast befolkning vid *Jukkasjärvi*, 15 kilometer öster om Kiruna. En avstickare dit kan verkställas med omnibus. Kyrkan i Jukkasjärvi utgör en av de nordligast belägna i Lappland. Den grundades år 1603 och ombyggdes år 1762. Den bjuder ett särskilt intresse däri, att den äger en minnestavla, daterad den 18 augusti 1681, med inskrifter av de första kända turister, som besökt norra Lappland, nämligen fransmännen de Fercourt, de Corberon och Regnard.

VIDSTÄENDE BILDER:

9. *Nomaden bor icke i byar, och lappen känner inga gränser. Han reser sina tillfälliga byggnader, där det bäst passar honom. Fotografien avbildar en kåta, ett visthus samt i förgrunden en »suonger», en ställning för torkning av renkött.*

10. *Den mark, på vilken människan rör sig, är en matta av sällsamma blommor. Här se vi polörten (*Diapensia lapponica*) framförande den frusna tundrans hyllning åt livet och skönheten.*

Fjällövergången

Huru viktig barrskogsgränsen är, förstår man först i Lappland. Björken, som växer i glesa bestånd liksom olivlundarna i Medelhavsländerna, blir nu det ensamrådande trädslaget. Därmed framkomma helt nya landskapsbilder, ljusare, blidare, mera i släkt med Söderns. Det nordligaste Lappland är under högsommaren utpräglat vänligt. Det tillfredsställer sydsvenskens och fastlandseuropéns kynne i högre grad än de barrskogspräglade delarna av mellersta och norra Sverige.

Man ser vid första sammanträffandet med detta land inga faror, inga besvärligheter. Den väldiga överblicken inger förtroende och håller uppmärksamheten oavbrutet under spänning. Det enda som skrämmer eftertanken är att landet synes folktomt. Man saknar byggnader, där den naiva känslan vill bygga upp kyrkspiror och städer. Inga föremål erinra om bofasthet i denna av intensivt ljus mättade natur. Järnvägsstationerna utgöra tågmötesplatser. De ha i allmänhet icke att betjäna en större allmänhet. Stundom ser man lappar stiga på tåget. Man betraktar dem ofta på stationerna, där de fördriva lediga stunder. De färgrika dräkterna skänka detta stillsamma, godmodiga naturfolk ett vårdat, välmående, nästan aristokratiskt framträdande. Många lappar äga förmåga att uttrycka sig även på svenska.

Nomaden rör sig. Det strider mot hans natur att göra sig bofast. Han följer renhjordarna och den naturinstinkt, som visar djuren vägen. Han förändrar icke vildmarken till bygd, och han skapar ingen kultur, som knyter sig till bestämda platser, trots att han levat i landet under många århundraden och på lapp-finskt tungomål namngivit alla berg och vattendrag.

Intet stängsel skiljer järnvägen från omgivningen. Förhållandet mellan denna och naturen är det tänkbarast intima. Fjällväxter med lysande blommor vegetera på järnvägsbanken. Fjällvråken och lapp-

11. Lappar och skånska flickor på stranden av Torneträskes fjällsjö vid Björkliden. Juli.

ugglan lyfta utan oro, tysta, när tåget nalkas, och renar i grupper eller ensamma synas opåverkade i sina näringsbestyr.

Dagen har under högsommaren ingen gräns. Det finns ingen afton, ingen morgongryning. Den levande naturen arbetar även under natten vid fullt dagsljus. Detta medför nya, redan för sydsvensken mycket ovanliga intryck. Färgerna framträda under natten med full styrka, men bergens slagskuggor bliva längre och djupare. Mot björkens saftiga grönska stå de vita snöfälten på bergen helt överkliga. Över dem stiga glittrande fjälltoppar. Sommarens starka belysnings-effekter ersättas under senhösten (september—oktober) samt under den tidiga förvåren av polarskenets märkliga ljusfenomen.

Den led, järnvägen följer norr om Kiruna, berör icke den skandinaviska fjällkedjans högsta toppar men ett av halvöns märkligaste landskap. De vidsträckta tundraliknande vidder, vilka mellan Kiruna och Torneträsks fjällsjö utan gräns öppna sig österut, påverka sinnet kanske starkare än anblicken av Abiskoalperna vid Abisko. Synen av tundran i sin otämjda subarktiska skönhet tillhör de outplånliga erinringarna.

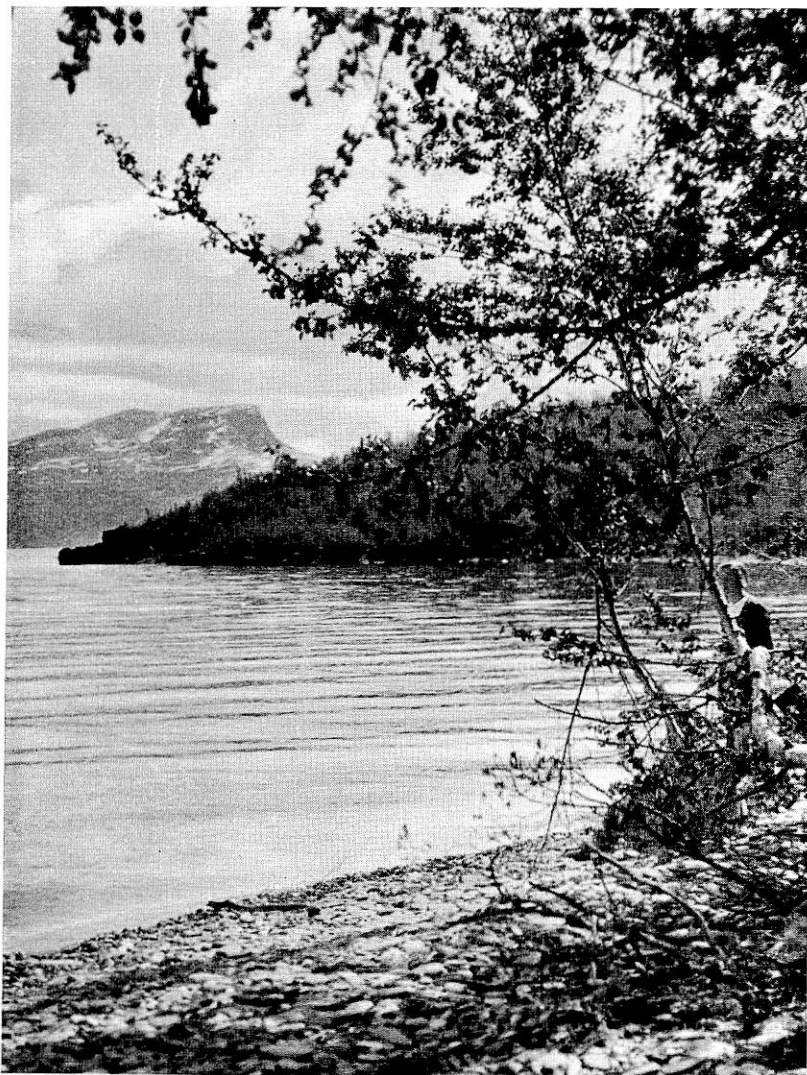
Tåget far över den i smaragdgröna forsar häftigt svallande Rautasälven. Vid *Rensjön* nalkas bergen, ännu i juli med snöfläckar på hjässorna. *Bergfors* station behärskas av det över tusen meter höga fjället Nackerijvaare, det första mera betydande berg, som kommer helt nära intill järnvägen. Denna löper därefter vid *Torneträsks* station ut högt på stranden av den sju mil långa fjällsjön. Järnvägen riktar sig mot väster. En helt ny sinnesvärld öppnar sig plötsligt för blicken. Vattenytan bildar mittpunkten i ett oförlikneligt berglandskap med arktiska uttryck. En mur av is- och snötäckta fjäll stiga upp ur sjön till omkring 1.200 meters höjd. Muren upplöser sig österut i sagolika formationer. Man njuter denna alpvärld under en färd av många mil. Den vidlådes dock av ett besvärande moment. Blicken saknar måttstock i landskapet och desorienteras. De väldiga dimensionerna hos landskapet kan ögat icke genast uppfatta. Först när man på egen hand begiver sig ut i terrängen, erhåller man ett påtagligt intryck av avstånden och de jättelika mått, som bestämma

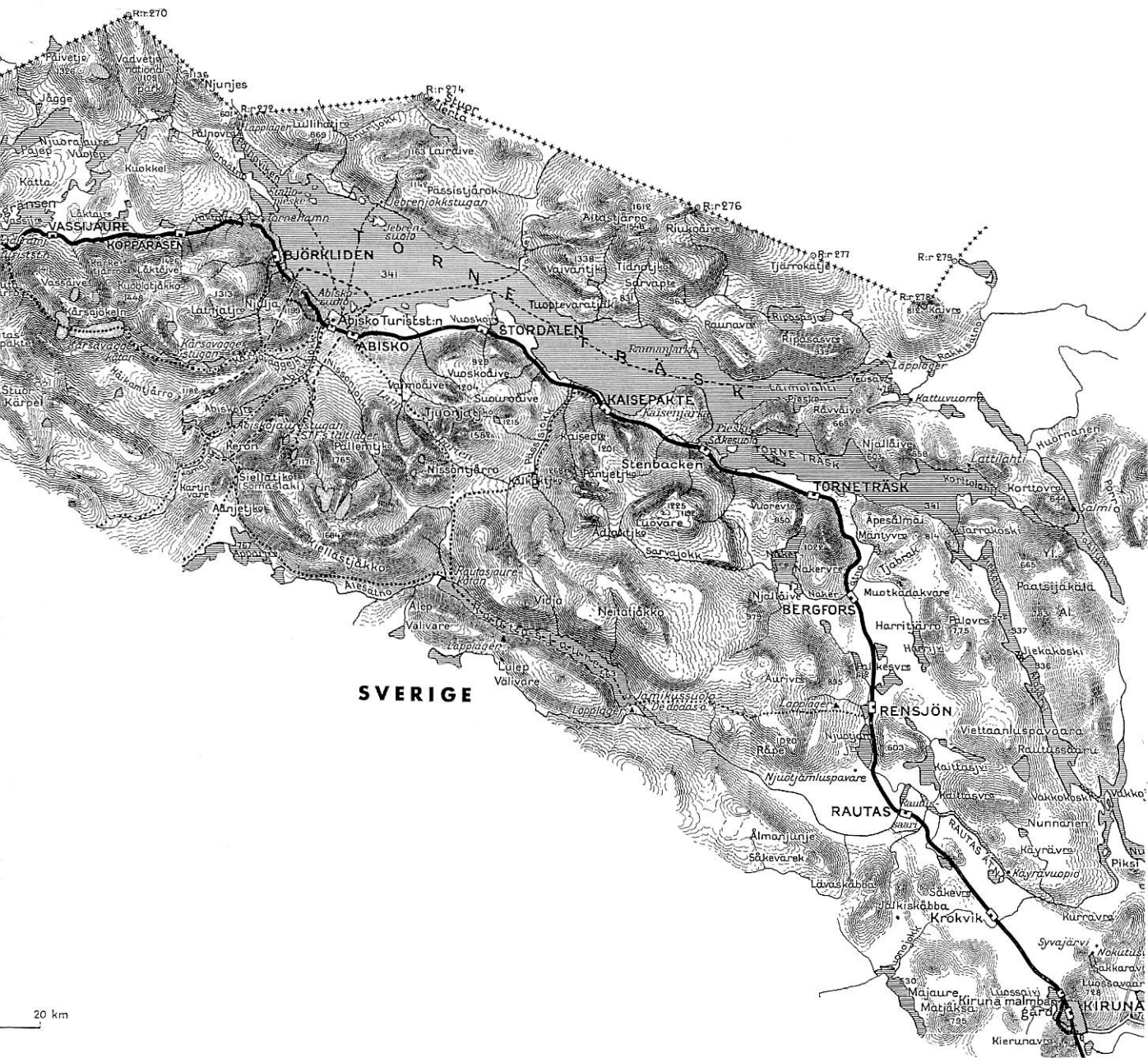
omgivningen. Järnvägen löper under den fjällkedja, som bildar södra stranden. Den är nyckfullare uppbyggd, men topparna skymmas ofta av bergens lägre terrasser. På några håll framträdä självständiga berg med personlig hållning, såsom *Kaisepakte*, som lyfter sin massa över järnvägsstationen med samma namn. När man upplyses om, att det oansenliga lodräta stupet överst uppe i bergväggen är 90 meter högt, erhåller man en bättre uppfattning av skalan. Längre fram, vid Abisko station, ser man *Lapp-portens* ofta avbildade karakteristiska linje och Nuolja-fjällets runda profil.

Abisko utgör den viktigaste orten mellan Kiruna och Narvik. Den ligger vid en punkt, där fjällsjön är bredast, belägen fågelvägen 225 kilometer norr om polcirkeln på 68° 21' nordlig bredd. Här träffa vi också några av världens nordligaste turiststationer, nämligen *Abisko* och *Björkliden*. Utvecklingen har varit snabb. Den börjar år 1903 med en anspråkslös turistrydda. Denna har vuxit ut till hotellkomplex, som årligen mottaga över 2.000 besökare. *Abisko* och *Björkliden* befinna sig också mitt i Lapplands vackraste fjällvärd. I söder resa sig *Abiskoalperna* med toppar, vilka nå upp emot 1.800 meters höjd. De täckas av evig snö, under det att de lägre sluttningarna liksom stränderna av Torneträsk imponanta fjällsjö berikas av glesa lundar av fjällbjörk. Det är betecknande, att stränderna på några punkter, särskilt vid *Björkliden*, bära reminiscenser av sydliga himmelsstreck. (Se omslagsvignetten.) De inspireras av de stora, rena formerna, den späda, ljusa grönskan och den mycket artrika floran. Man frapperas av vidsträckta fält med blommande fotshög *Trollius*. I björklundarna växa gula violer och egendomliga fjällblommor. Från *Abiskoalperna* i söder strömmar *Abiskoälven* genom området med de forsande vattenmassorna sammanträngda i en omkring 200 meter lång kanjon, som utmynnar i Torneträsk. Detta insjövatten trafikeras av motorbåtar, vilka ofta styra till lapplägrät vid Pålnoviken. Över *Abisko* höjer sig *Nuolja-fjället*, 1.199 meter högt. Från dess hjassa ser man *midnattssolen* från 26 maj till 20 juli. Under denna tid råder fullt dagsljus hela dygnet.

Järnvägen borrar sin tunnel igenom berget och kommer fram vid

12. Denna vänligt inbjudande natur be-
 finner sig på en breddgrad, som löper
 norr om Island. — Stranden vid Torne-
 träskes fjällsjö vid Björkliden. Juli.

Fjällövergången, sträckan Kiruna—Narvik.

Björkliden, som ligger helt nära Abisko. Orten tillfredsställer dem, som sätta värde på en skyddad, blid och vänlig fjällnatur. De svenska järnvägsmännen ha här byggt ett semesterhem, som präglas av trevnad. Det mottager även turister. Från stationen vandrar man utan större ansträngning rakt upp på Nuoljafjällets hjässa. Många välja de stilla, av fjällbjörkar beskuggade stigar, vilka snabbt föra ned till stranden av den vidsträckta fjällsjön, där en smältvattensälv med *Silverfallet* kastar sig utför sluttningarna. Den gamla materialvägen, som begagnades under järnvägens byggnad, utgör en mycket anlita promenadväg mellan *Björkliden* och Abisko.

Järnvägen drager vidare västerut. Tåget rusar in i tunnlar och igenom snögallerier. Man famnas av mörker för att efter några ögonblick åter bländas av nya landskaps prakt. Vi passera *Kopparåsens* och *Vassijaures* järnvägsstationer i en vildnatur, där nomaden strövar

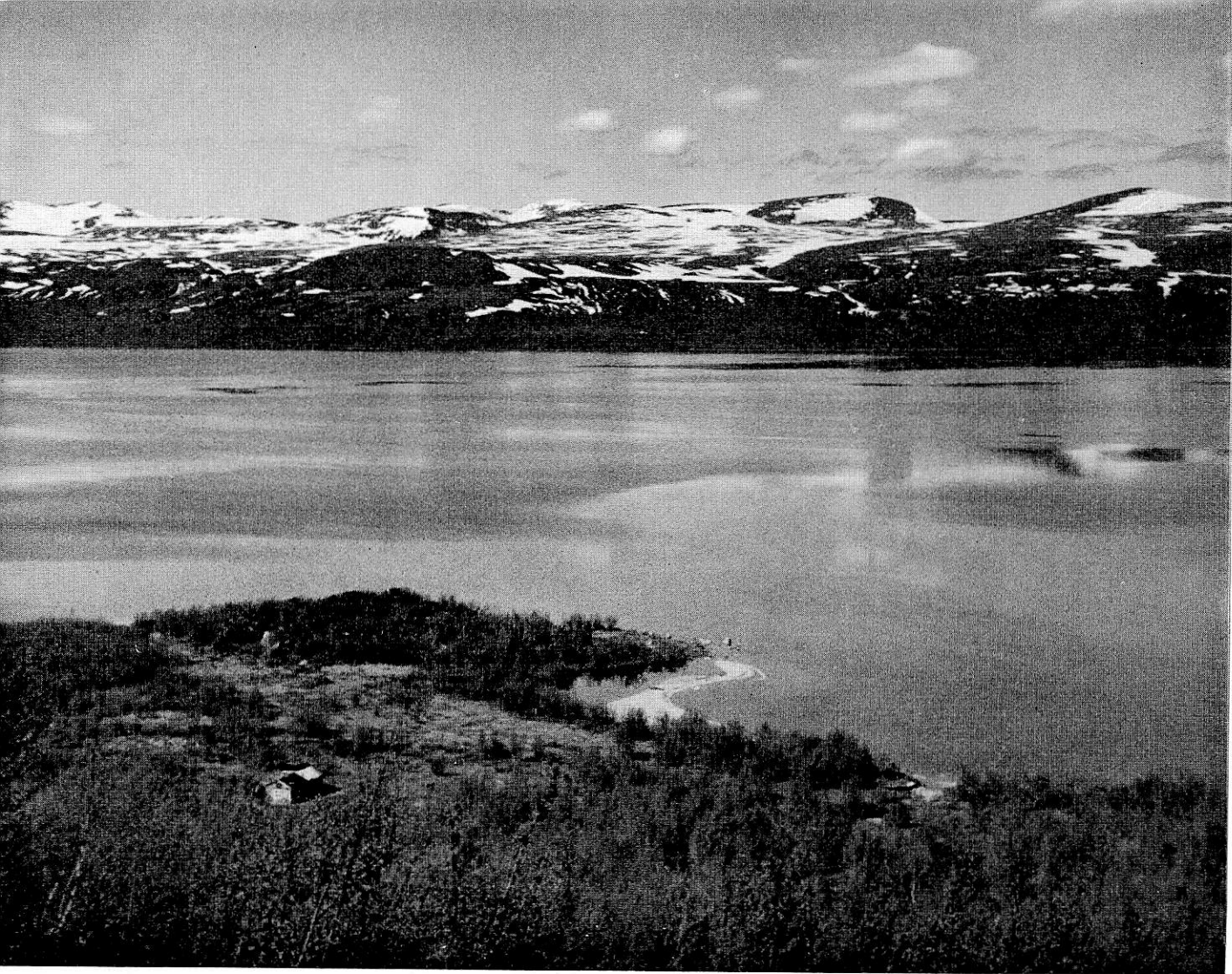

omkring med sina renhjordar. Landskapets ytskulptur blir mera skrovlig. De stora formerna upplösa sig i mindre, i tvärslöpande sprickdalar, utfyllda av långsträckta småsjöar. Söderut torna fjällmassorna upp sig hotande.

Så uppnå vi *Riksgränsen* med turiststationen Lapplandia. Den gynnar framför allt skidsporten. Man kan idka den vid ljuset av midnattssolen, och under dagen är temperaturen ofta så hög, att man med välbehag åker på skidor i baddräkt.

Den norska delsträckan

Framåt, i färdriktningen, höjer sig ännu en bergvärld med silverfärgade tinnar, som skimra bland molnen — de norska fjällen. Snögallerier och tunnlar avlösa varandra. Gränsen mellan Sverige och Norge befinner sig i ett galleri. Vi rulla utför. Lutningen är stark.

13. Ögat mäter varken höjden eller bredden, varken det gnistrande snöfjället eller den gröna tundran. — Genom kupéfönstret mellan järnvägsstationerna Kaisepakte och Stordalen. Juni.

14. Utsikt söderut mellan stationerna Abisko och Björkliden. De mörka partierna omkring den forsande älven lysa i vegetationens gröna färger. — Abiskoalperna. Juni.

Tåget far ut ur berget, rusar fram på Nordalsviadukten, varifrån en vild avgrund öppnar utsikten över Rombaksbotten. Det är Atlanten, som skickar fram sitt havsgröna vatten i den bråddjupa rämnan i berggrunden. Järnvägsanläggningen utgör ett mästerprov av vägbyggnadskonst. Tåget ilar fram på utsprängda hyllor i den stupande fjällsidan med fjordens gröna vatten stående trehundra meter ned i djupet.

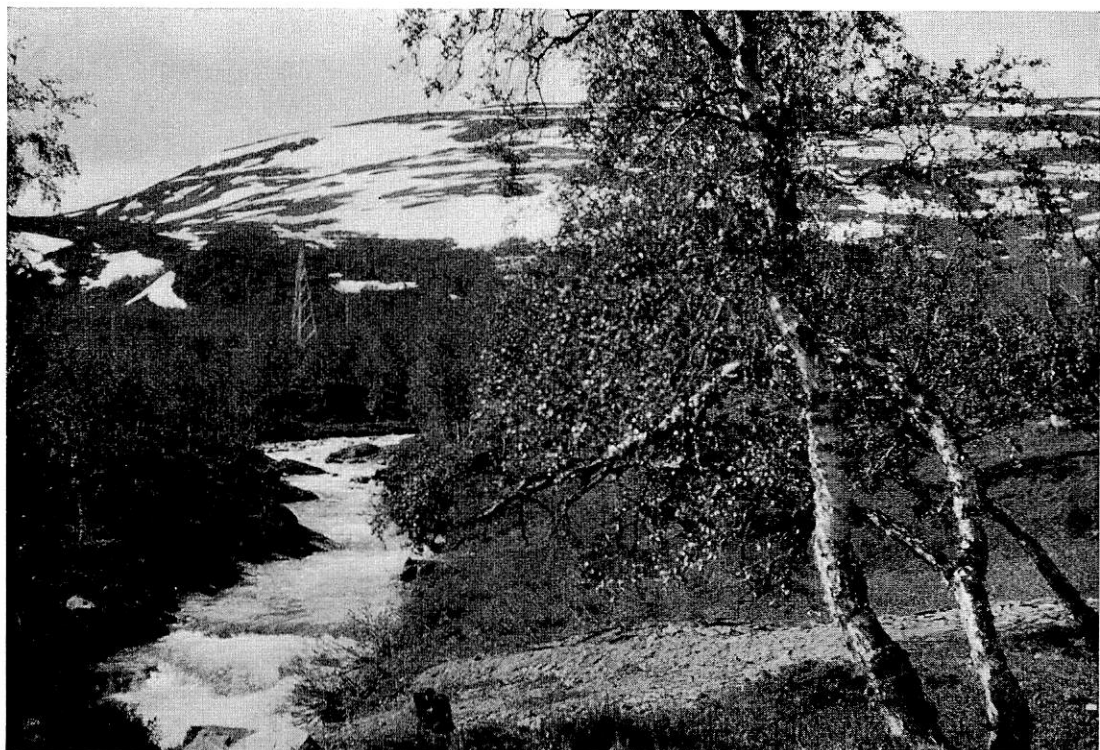
Från den eviga snön vid Riksgränsen ha vi på en halvtimme förflyttats ned i en miljö med den rikaste flora, som icke längre är i släkt med Lapplands utan har rent sydsvenskt påbrå. Fjorden vidgar sig. Nya fjäll stiga fram, frigörande nya sköna former med de vildaste spetsar och eggjar. Man har hav och snöfjäll i samma syn. Det norska Nordlandet hälsar resenären med storslagen dramatisk kraft. Några minuter därefter lämna vi tåget i *Narvik*.

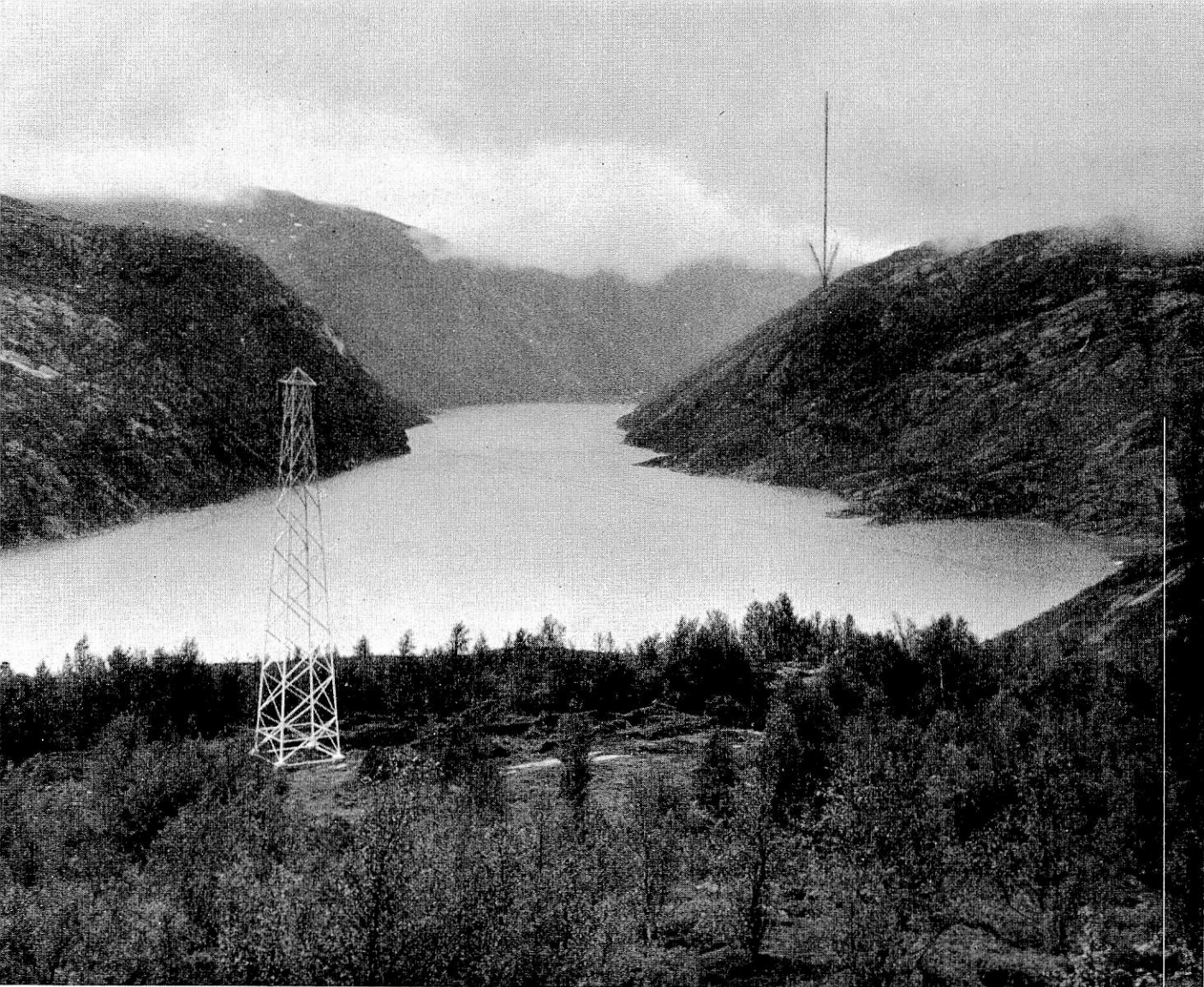
Resan har varit fylld av spänning men också av förvåning. Vi ha uppnått porten till den arktiska världen, och vi erinra oss, att avståndet härifrån till Nordpolen icke är längre än till Paris. Det har överraskat oss, att vi på denna nordliga breddgrad njutit full sommarvärme, att vi hela tiden haft tillgång till bekväma bostäder och god mat till anspråkslösa priser.

VIDSTÅENDE BILDER:

15 och 16. Fjällbjörken följer mellanriksbanan genom Lappland. Vid Björkliden uppvisar den en särskild prakt, där de ljust gröna lövmassorna tillsammans med markens färgstarka flora kontrastera mot de vita snöfälten på fjällen (översta bilden, juli). Först vid Riksgränsen, där Sverige möter Norge, framträder fjällterrängen naken (nedersta bilden, september).

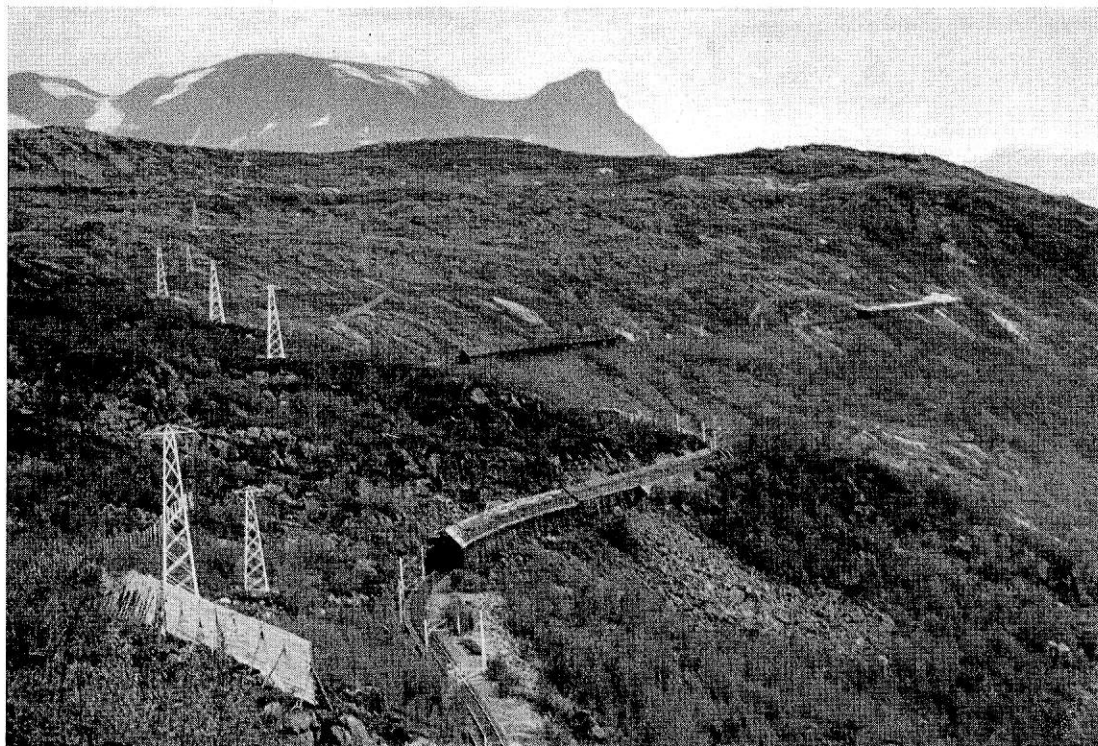

17. Bergen stiga upp bland molnen, under det att fjordens havsvatten fyller ut den djupa rännan i berggrunden. Rombaksbotten i Norge betraktad från järnvägskupén vid Sildvik. Pilen pekar på mellanriksbanan, där den befinner sig 300 meter över vattenytan. Juli.

18. Fjorden ter sig leksaksaktigt liten, men dess yta är likväl stor nog att rymma en flotta av Atlantångare. Rombaksbotten i Norge, sedd från järnvägs-kupén vid Hundalen. Pilen pekar på mellanriksbanan. Den löper här 300 meter över vattnet. September.

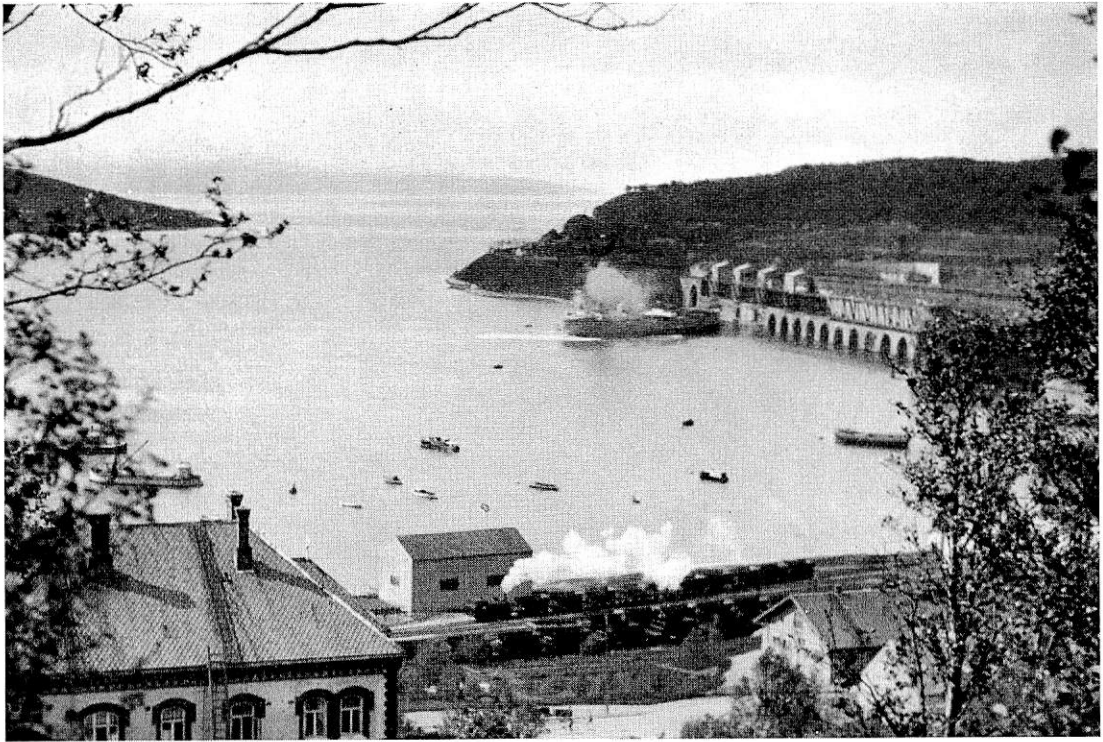

19. Fjällterrängen väster om Riksgränsen vid Hundalen. Snögallerierna angiva järnvägens sträckning. I fonden Fagernesfjället, som reser sig över Narvik. September.

Narvik

Narvik bildar en intressant avslutning på resan. Malmtransporterna och järnmalmernas utsklippning ha utvecklat orten från blygsamt fiskläge till stad med omkring 10.000 invånare. Den har starkt präglats av naturen och har det praktfullaste fjäll- och fjordlandskap till bakgrund. Den frodiga lövträdsgrönskan invid Fagernesfjällets fot, planteringarna med lövträd och blommor ge staden karaktär och skänka en vänlighet och rikedom, som kommer främlingen att häpna. Narviks hamn är isfri hela året. Rörelsen och hamnverksamheten är också betydande. Ett särskilt intresse erbjuda de komplicerade an-

20. Narviks hamn. Till höger malmlastningskajen, som just angöres av en malmångare. Juli.

läggningar, vilka underlätta järnmalmens snabba inlastning i transportfartygen. Tre fartyg på upp till 12.000 ton kunna samtidigt lasta vid kaj. Under ett kort besök i Narvik (några timmar), bör man framför allt betrakta hamnen. Man bör också uppmärksamma den bevuxna, vackra stranden söderut fram till *Beisdalens* mynning, som ger en storartad anblick. Ett längre uppehåll kan förenas med besök vid turistorten *Gratangen*. Båtar i lokaltrafik förbinda Narvik med de större platserna i Lofotenarkipelagen, däribland *Lödingen* och *Svolvær*. Dessa hamnar anlöpas av de stora linjebåtarna («Hurtigruten»), vilka gå till *Tromsö*, *Hammerfest*, *Nordkap* med flera orter. Här vidtager längre norrut den arktiska regionen med drivisgränsen och tidvis isstängda hav.

21. Narvik. Beisdalens mynning, belägen på 68:de breddgraden. Juni.

Några praktiska anvisningar

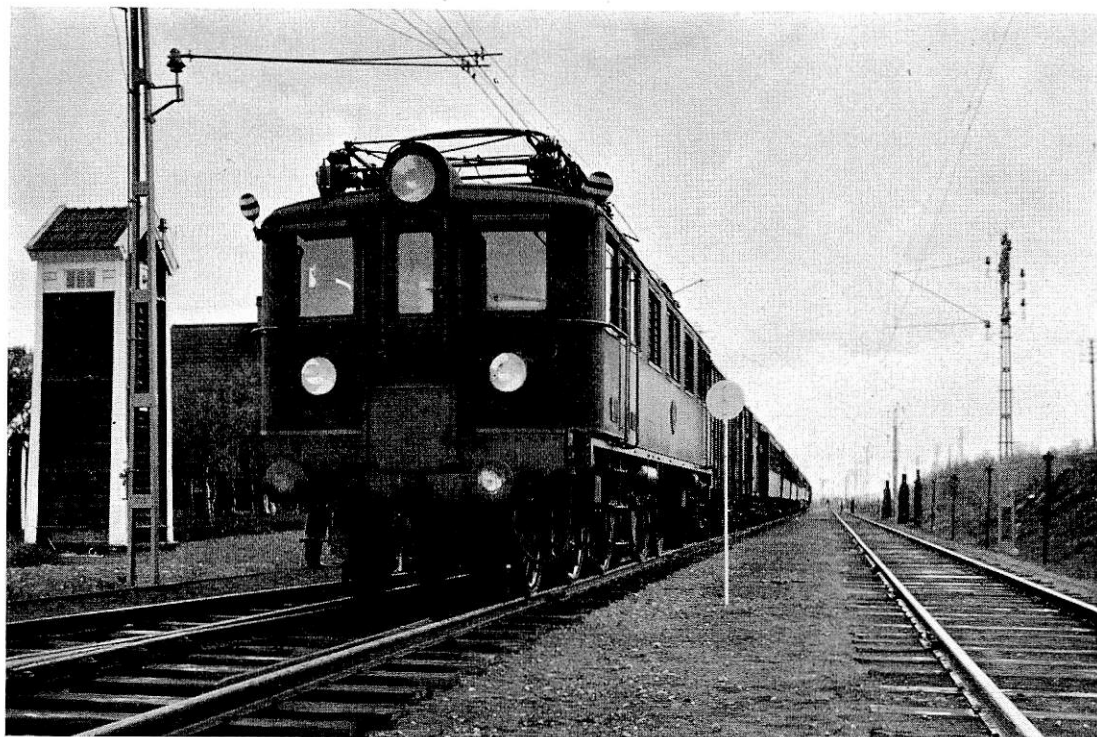
Kiruna och *Narvik* äga flera hotell. Inom området för fjällövergången befinna sig *Abisko* och *Lapplandia* turiststationer samt *Björklidens* semesterhem, som hålles öppet även för turister. Främlingen är här mitt i den högnordiska vildmarken omgiven av all den trevnad och bekvämlighet, som nordisk civilisation kan presteras. Det rekommenderas emellertid att beställa rum, innan resan påbörjas. Detta kan ske direkt eller genom resebyråer.

Turiststationerna hållas öppna:

Abisko: 1 mars—15 september.

Lapplandia: 1 mars—15 september.

Björklidens semesterhem: 27 februari—18 september.

22. Snabbgående tåg Stockholm—Narvik. Fotograferat å Fjällåsens station söder om Kiruna.

Resor till dessa avlägsna trakter förbilligas på grund av zontarifens verkningar. Vid resa från Sydsverige till norra Lappland beräknas avgiften efter omkring 2 öre pr kilometer.

SJ anordna under tiden senare hälften av februari—mitten av juni (med avbrott för ett par veckor vid påsken) samt under sensommaren, efter den 15 augusti till säsongens slut, särskilt billiga resor, där fram- och återresa beräknas efter samma pris som enkel resa. Det enda villkoret är, att helpension för sex dagar — även denna till nedsatt pris — betalas vid biljettköpet.

Planer av malmfälten omkring Kiruna, kartutsnitt samt allmänna och topografiska upplysningar återfinnas i SJ resehandbok Övre Norrland 2. Den finns att tillgå å resebyråerna samt å järnvägsstationerna och kostar en krona.

22.10   22.30   22.50   23.10   23.30   23.50   0.10   0.30

Midnattssolen fotograferad var 20 minut fr. o. m. kl. 22.10, 50 km. norr om polcirkeln.

Vissa av SJ billiga rundturer och billiga nordiska rundresor kunna användas vid resor till övre Norrland samt norra Lappland. Förfrågningar om resemöjligheterna besvaras av SJ stationer, rese- och upplysningsbyråer samt av de privata resebyråerna.

Copyright Kungl. Järnvägsstyrelsen Stockholm 1938

Bilder och text Märten Sjöbeck